

P O L G Á R T Á R S.

Társadalmi, ipar, kereskedelmi, tanügyi s közgazdasági lap.

Előfizetési díj: egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr.
Az előfizetési díjak Kutas Imre könyvnyomdájába intézendők.

Megjelen minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: kismesteru. 1385. sz.

Hirdetések: a legutányosabb árszámítás mellett a kiadóhivatalban vétetnek fel.
Bélyegdíj minden közlésnél: 30 kr. — Nyílt tér petit sora 20 kr.

Rangkór.

„A kinek nem inge,
ne vegye magára.”

A XIX-ik század uralkodó szellemének sokban oly fekete árnya van, hogy nem csoda, ha természetben járhatlan egyén a világosság teljes hiányát látja az árnyék feketeségében.

Hiába! A telephon századában nevelésének tartják azt a szűz erkölcsöt, mely fügefalevéllal takaródzott, s vacsorkort vacsorált, de a mellett aztán megvolt az érdeme: szeplőtlen maradt! Mig a mai modern erkölcsökről csak keserűséggel beszélhet a gondolkodás embere, s szeplőtlenességéről... csitt!

Az azonban tagadhatatlan, hogy a szűz természet vadonsága, oszlik, s divatos bűneink, divatos téveszméink oly fényes mezben jelennek meg, hogy a külsőt tagadni nem lehet. A csin a fő. A csin, mint a divat követelménye.

A század gondolkozásmódja az, hogy mindent urason! Csak elegánt! Ez a divat. A saját körének határai közé visszahúzódó ártatlanság, mint bárgyúság irul-pirul a szeméretlenkedő felfele tokladással, melyet hajánál fogva cibál a rangkór, társadalmi életünk megmételvezője, megromtója.

Sokan csak nevelésnek tartják azt, ha egyik-másik érdeműs szobaczi-czus „nagysádnak” tituláltatja magát, ha a ténsasszony tekintetes asszony, a tekintetes asszony nagyságos asszony, s a nagyságos asszony méltóságos asszony akar lenni, — pedig ez nem nevelés, ez szomorú!

Szellemileg és anyagilag káros, mert megromtja az erkölcsöt a gondolkozásmódnak ferde képzése által, káros anyagilag, mert a paplan hosszúságán túl nyújtózkodás rendesen elviszi magát a paplant is, mikor aztán lehet levegővel takarózni decemberben!

Nem kell kutatói a példák után. Itt az élet! Csak egy pillantást vessünk körül s látni fogjuk a rangkór divatos majmait, mint kapaszkodnak a fény, hű káprázat csillama után?

Rámutassunk az udvaroncra, ki az előszobák küszöbén ácsorog, hogy egy „nagyságos” címe alatt élvezhesse békápfeszkeskedhetésének édenét, s bámultathassa magát az apró tekinteteségek által, kik mind olyan nagyságosok vágnak lenni? — Ujjal mutassunk az üres fejre, mely csak azért látszik a levegőben kongani, hogy egy csillogó rendjel után áhitozzék? Névvél nevezük azt a szegény hivatalnoknét, kinek férje uszik a váltóláz emésztő verejtékében, s ő nagysága selyemruha nélkül ki nem lép az utcára ezért a kerek világot?

Cím, rang, látszat! Ez az a szentháromság, mely után férj és feleség, apa, anya és gyermek eped! A külsőség! Melyért feláldoznak büszkeséget, jellemet, boldogságot.

Most van-e határa a rangkór szenvedélyes nyargalásának? Megáll-e a becsület s a jellem határvonalánál, s nem átéli-e az erkölcsi halál küszöbét, ha ott látja ragyogni a célt: a rendjelt, a rangot, a selyemruhát, a gyémántot, melylyel látszani és bámultatni lehet?

Bizony nem áll! A rangkór valóban káros szenvedélye átlép minden Rubikont, s egy divatos hiba szül nagy bűnököt, melyek megmérgezik a családok boldogságát, s megromtják a családok összeségének, a társadalomnak jó létét!

Fájdalom, hogy a rangkór sokkal inkább elterjedtebb dűdva, sem hogy egy nyesséssel kiirthatnók, fájdalom, hogy sokszor parányi gyökérből oly magasan felburjánzózik, hogy a gondos ker-

tész sem képes buja terjedésének gátat vetni, fájdalom, hogy míg ember lesz, — mindig lesz hiúság, s a rangkór szedni fogja folytonosan áldozatait!

Suhogó.

— Kossuth Lajos atyjának elhagyott sírját Zinszky Istvánné urhölgy rendbe hozatja. — E czéliből kegyeletos felbívással furdul a magyar hölgyekhez, hogy az adományok hozzá küldésenek (Kondoros u. p. Csorvás.)

— A rendes katonai létszám lejobbszálítása érdekében az Angliában alakult békei-gánk két meg bízottja jelenleg Bécsben működik, a parlamenti körökben igazgatva ez irányban. Ugy értesülünk, hogy a két előkei egyéniség legközelebb lejö Budapestre is, hogy meg az ujoncok negajánlása előtt egyen-geisse az utat eszméinek.

Oly adó világot, élünk, hogy egy legutóbb ügyvédi vizsgát tett fiatal ember arra a kérdésre, hogy tulajdonképen, ki a törvényhatóság elnöke, odanyilatkozott, hogy a tupa sztalatok után itélve — az a d o f e l ü g y e l ő.

Kovács Pál.

Egy érdemekben megöszült magyar írónak, Kovács Pálnak félszázados írói jubileumát ünnepelte tegnap Győr városa, s ugyanakkor, ha nem is a helyszínén, de saját szívében az egész ország.

Mert egy félszázad tevékenysége akkor is nagszerű és hálára indító, ha a tevékenységnek tere nem az irodalom, melyen kevés a virág, sok a tövös! És ha egy ilyen, egy írónak ünnepe, kétszeresen becses.

Kovács Pál, akadémiai tag s győri gyakorló orvos, született 1808. július 1-én, Dégen, Veszprémmegyében, hol atyja, Ferenc, előbb győri mérnök, utóbb gróf Festetich Antal jószágainak igazgatója volt. E derék atya, kit Kovács Pál már 9 éves korában elvesztett, maga is kedvelte, sőt művelte a magyar irodalmat, s Kazinczyval, Csokonaival barátságos levelezésben állott; s Pécelinek „Mindenes Gyűjteménye”-ben dolgozó társ volt. — Kovács Pál tanulói pályáját a pápai reform. collegiumban kezdte meg s Pesten végezte, hol már mint orvosnövendék, sokat dolgozott az irodalomban, és sikerült beszédeket nyújtott a tolkedvelő növélagnak. 1833-ban nyert orvosi oklevelet, magyar nyelven írván jeles értekezést a „Növendék neméről.” Ezután utazást tett Németország egy részében Berlinig s Hahnehamal személyes ismeretséghez jutott. Utjából megtérve, 1835 óta Győrött települt meg, azt a Pestre átköltözött jeles homeopatha Bakody helyét foglalta el, hol a hasonszerű gyógymódot most is nagy sikerrel üzi. Győr-megye nemoskára azután tisztelt főorvossá nevezte ki. A Győrmege pártfogása alatt volt magyar színészet virágása nagy részben az ő érdeme, sőt 1846 óta „Hazánk” című szépirodalmi s kereskedelmi magyar lapot is szerkesztett ugyanott. A kedélyes, közkedvességű ember, mint férj s mint hat gyermek atyja, mint nyájas jó barát s házi ur, mint fáradhatatlan hazafi mindenek szeretőjét és tiszteltét bírja. — Beszélei és vigjátékai, mikkel 1827 óta gazdagítja irodalmunk csarnokát a Tud. Gyűjtemény mellett megjelent Koszoru-ban, majd a zsebkönyvekben (Uránia, Auróra, Nefejejts, Emlény, Országgyűlési Almanach, Árvizkönyv, Nemzeti Almanach) s szépirodalmi folyóiratokban (Regélő, Rajzolatok, Társalkodó, Athenaeum, Honderű, P. Divatlap, M. Életképek, Hazánk, Hyölygyfűtár) jelentek meg egyenkint; színművei gyűjteménye 3 kötetben jött ki Pesten Thalia cím alatt 1833—1837. E három kötet foglalja: „Kettőnek e leánya” vigj., „A zsvány” szinjáték, „Az éjjeli vendég” szomorujáték, „A szép lelkű” vigj., „A féltés györelmei” vigj., „A koldus leány” erkölcsi rajz, „Eva asszony unokája” vigj., „Nők köztársasága” bohózat; „az Elbűvöltek”, vigj., „Legjobb orvos a házasság”, vigj. — Munkái (Győr 1846) részint régiebb s már másutt megjelent, részint még kiadatan, később irt eredeti színműveit foglalják magukban, — ezek következők: „Nemesek hadnagya” népszerű dráma, „Magának akart, másnak kért” vigj., „Öreg kőrök” vigj., „Nyomor iskolája” dráma s sza-

kasban, továbbá a „Beszélyfűzért”. Kovács Pál kedélyes, ép humoru beszélei, melyeknek nagy számából itt csak az Aurórában megjelent Ludcomb, Polgárleányt, Román és nem román; Mennyi ház annyi szokás címűeket, az athaeneumbeli Nagybácsi s Nagynéni; Mindennek van ideje, az „Árvíz könyvet adott”, „A hideg víz mindent megszépít” címűeket említjük, különösen kedveli a magyar olvasó világ szöb része, a valódi magyar nők. Kovács Pál főleg a közép- és középső világ s hű tükre a középosztály házi s társadalmi életének, mely e nemes egyszerűséggel, könnyű érthető nyelven irt, talpraesett élcekek fűszerezett, szivderítő hatású beszélekben feltalálván saját eredeti jellemét, saját nemzeti s házi életének erőnyeit, s enyelegve kigunyolt hibáit, otthonos kényelmében érzi magát. Még komoly novelláiban is inkább egészséges, derült, mint sötét és félelmes új francia színezet található; ugy veszi az életet, a mint van, ezért műveinek hatása sohasem leverő s borzasztó, sőt lélekemelő és szívvámitó.

Nemcsak a fővárosból, hanem egész országból mentek a küldöttségek dec. 8-kára Győrbe, hogy Kovács Pálnak tisztetletet és elismerést tolmácsoljanak. S ő büszkén nézhet végig félszázados tevékenységen, mert meg van a jutalma.

Mi a hiba?

— Pár őszinte szó iparosainkhoz. —

(P.) Debrecen város lelkes polgárságának megvolt mindig tagadhatatlanul azon fényes érdeme, hogy hazafiság tekintetben zászlóvivő-kint ment elől a hazában. Hol a hazáról, hol a magyar nép legfontosabb ügyeiről volt szó: ott — ugyszólván — az egész ország szeme Debrecenen csüggött, innen várta a határozó lépést. De honnan is várhatta volna máshonnan? Hát van-e tisztább magyar nemzetiségű városa e hazának, mint Debrecen? Nem megérdemlette-e kitüntetést az a város, mely tudományosság, kereskedelem és ipar mezején is lépést tartott bármelyik városunkkal? De hát vajon már ma tart-e? Nem akarunk szólni a helyes tudományosság állapotáról.

Nem élünk a kereskedelmi viszonyok tüzetes ismeretével sem. Szólvunk tehát — és pedig most csak röviden — az iparról s iparosainkról.

Kétségtelen, hogy régebben e tekintetben is megállta Debrecen helyét derekasan. Iparosai s ezeknek iparkészítményei országszerte ismertek voltak s némely iparágak a fejlettségnek oly magas fokára jutottak, hogy ahhoz képest nem igen nagy haladásról — ha ugyan — lehet ma szó.

De azóta sok minden megváltozott! Tény, hogy jelenleg sok iparág nemhogy haladást, de valósággal süllyedést mutat fel. Tény, hogy sok, régebben szép virágzásnak örvendett iparág, vagy egészen aláhanyatlott, vagy csak csekély mértékben üzetik, ha ugyan meg nem szűnt egészen.

Iparosaink a rossz időkről, a szűk pénzügyi viszonyokról s általában a pangásról panaszkodnak.

De hát nem panaszkodhatnák-e ezekről bárki is?

Vajon nem nyelvényben fekszik-e ennek a bajnak a szülőke?

Azt hisszük — még pedig teljes meggyőződéssel erejével — hogy ezen tagadhatatlanul létező okok mellett sokkal fontosabb az, melynek lehet és kell e változást betudnunk.

Iparosaink magok is bevallják, miszerint az ipar pangásának általuk is ismert egyik oka az, hogy nem képesek a nagyobb üzleti tőkével bíró fővárosi iparosokkal s gyárosokkal versenyezni. Ez igaz.

De vajon a versenyzési képtelenségnek nem lehetne más oka is?

Azt hisszük; hogy igen! Ne szépsétsük a dolgot! Ismerjük be őszintén hibánkat. Hiszen ez már maga feljavulás.

Nincs benne semmi szégyen, semmi sértő, ha kimondjuk, hogy nézetünk szerint e bajnak egyik és legfontosabb oka az, hogy iparosaink legnagyobb része nem bír kellő ismeretekkel, sem az általános műveltséget vagy képzettséget, sem pedig saját szakját illetőleg. Ez a hiba.

Ma már más a gyakorlati életnek szüksége és követelménye, mint régenten. Neni elég magában az, hogy az iparos tanonc 3—4 év alatt eljuttassa ugy-ahogy a szakmája önálló üzéshez mulhatatlan megkivántató gyakorlati ismereteket! Ez még csak fele annak, amit ma már a közélet méltán megkíván. Féluton ne állapodjunk meg.

Szellemi ismeretek s általános képzettség hiányában képzett iparosokról szó sem lehet.

A műveltebb osztályhoz szereti magát számítani mainapság még a falusi iparos is.

Pedig talán az általa lenézett „parasztból” alig különbözik egyebben, minthogy tisztességesen „kékben” jár.

Szerezük meg tehát azon általános ismereteket, a melyek okvetlenül megkivántatnak arra, hogy valaki csak némileg is művelt embernek mondathassék. A műveltség, ne pedig a ruha különböztesse meg az iparost az alsóbb néposztálytól.

Nem lehet panasza e tekintetben Debrecen iparosainak az, hogy nincs alkalmuk e szükséges ismereteket elsajátítani.

Ott van az iparos tanoncok ismétlő és tovább képző iskolája, mely hivatva van későbben iparos szaktanodává kifejlődni.

Van alkalmom már is, hogy a legnagyobb baj orvosolva legyen. Azon hiányok, melyek az elemi iskola bevégezése óta előállottak, helyre-ütve legyenek.

Fel tehát Debrecen város iparosai! Meg kell ragadni a kínálkozó jó alkalmat.

Az idő szelleme kívánja ma már a szellemi képzettség megszerzését. Fogják fel különösen a kor szavatát az iparos mesterek. Hassanak oda, hogy a jövő nemzedék már megüsse azon általános mértéket, mit a haladó korszellem iparosainktól is — és pedig méltán — megkíván.

Egyek mellett az ipartársulatoknak is komoly feladata nézetünk szerint e szent cél eléréséhez járulni.

Buzdítsák tehát ugy egyesek, mint kivált az ipartársulatok tanoncokat az iskola szorgalmas látogatására! Tegyenek egyesek és társulatok annyi áldozatot, hogy a szorgalmasabb és jobb előmenetelt tanúsító növendékeknek jutalmul, a többieknek pedig buzdításul, ösztöndíjakat tüzzenek ki.*

Ha a rá váró feladatot mindenki pontosan teljesíti: reméljük, hogy a kívánt siker nem fog elmaradni!

Addja isten, hogy ugy legyen!

— Mánasses Dániel, igazi nevén Pap Vince, ki azon hazugságával, hogy Petőfit látta és szolgálta Szibériában, egy egész országot felültetett, december hó 28-án fog egy csomó kiderített és bevallott csalásért a vádlottak padján ülni a kolozsvári törvényszék előtt. A végtárgyalást Pap Leontin törvényszéki bíró fogja vezetni, a vádló királyi ügyés Bíró János, a védő ügyvéd Szacsvai Dénes lesz.

A művészet diadalnapja.

— Barabásünnepély. —

Budapest, dec. 6.

Képző művészetünk érdeműs öz bajnoka 50 éves jubileuma nemcsak a fővárosban talákozott meleg érdeklődéssel, hanem a vidékről is többen sorakoztak az ünnepély fényének emeléséhez. Háromszék megye közönsége s Debrecen városa testületileg képviseltették magukat; mig az ország több vidékéről üdvözlő táviratok érkeztek. Az ünnepély, előre megállapított program szerint a következőleg folyt le: a tisztelgő testületek tagjai mintegy 30-an, dec. 4-én d. u. 4 órakor gyűltek össze Pulszky Ferenc lakásán, hogy onnan az ő vezetése alatt menjenek át a művész múzeum utcai lakására. Ott láttuk a küldöttség tagjai között a következőket: Henszmann Imre, Zichy Antal, dr. Hatala Péter, Ráth György, dr. Ballagi Mór, gr. Nemes Sándor, Papp Lajos stb. A művészek közül jelen voltak: Kéleti Gusztáv; Telepy, Vastagh, Ligeti. Pállik, Huszár Adolf és Klimkovics.

Az ünnepelt férfit a küldöttséget, a muzeum kertre néző tágas műtermében fogadta, Legelőszőr a orsz. képzőművészeti társulat nevében P u l s z k y Ferenc üdvözlötte őt, mint a művészek Nesztorát, kinek megadatott az új kort szakot is meglátnia dicsőséggel s a nemzet osztatlan elismerése között. Majd mint az orsz. képzőművészeti tanács elnöke Trefort Ágoston vállás- és közoktatásügyi miniszter üdvözlő sorait olvasta fel s nyújtotta át a miniszter nevében. Utánna H a t a l a Péter, az írók s művészek társaságának alelnöke emelt szót, ki e társulat nevében fejezte ki üdvözlését s óháját, hogy a művész szép pályáját még sokáig folytathassa.

Gr. N e m e s Nándor Kezdivásárhely, Sepsiszent-György városok s Háromszék megye nevében üdvözlötte őt, mint a megye szülöttjét. T e l e p i Károly a kartársak s tanítványok nevében köszöntötte föl. P á l i k Béla végül a kartársak nevében az ünnepeltet s családját az ő tisztelgő tere rendezett társas estélyre hívta meg.

B a r a b á s Miklós meghatva válaszolt

* Tudunk példát hozni fel reá, hogy egyik derék iparosunk saját tanoncai számára már tízöt is föl díjazt. Örömmel jelezük, hogy e férfit — Jóna Dániel lakatos. S z e r k.

minden egyes üdvözlésre. köszönését fejezte ki, hogy megemlékeztek róla művészársai s az írók. Ötven évi működése alatt — ugymond — sok szomorú napjai voltak, de öröme is, s nem kevesebb a kitüntetések, de sokszor részese volt azokban. Köszönettel emlékezik meg Háromszék megye szülőföldje megemlékezéséről is s óhajtja, hogy őt továbbra is megtartsák jóindulatokban. Beszédét hosszas éljenzéssel fogadták. — A küldöttség még egy darab ideig ott maradt, mintegy negyedóra múlva oszlott szét.

Az esti banquette, melyet a művész tiszteletére a Hungaria disztermében rendeztetett, nagyon népes volt, dacára annak hogy odakint ugyancsak zuhogott az eső. Mintegy 140-en lehettek jelen. A fennebb említett küldöttség tagjain kívül, még csak a következők voltak: Lajos, Türr István, Sász Károly, Vadnai Győri Vilmos, Gyulai Pál, Kammermayer Károly, Hunfalvy Pál dr. Grosz Lajos Sipos Antal, P. Szathmáry Károly, gr. Dégenfeld Lajos, Agai stb. A művészet köréből Jankó, Madarász Viktor, a két Greguss, Morelli, Spányi, Ujházy.

Az ünnepelt családjával 7 órakereszt meg, s éljenzéssel fogadták a nők között leült az asztalra. A felköszöntéseket az ifjabb művészek egyik legtehetségesebb tagja, Pállyik Béla kezdte meg. Éljenzéssel fogadták beszédje után Vadnai állott fel: Tanuja s élvezője volt már ő is azon ritka szolgálatoknak, melyeket Barabás önjaja s esetje a magyar szépirodalom emelése érdekében tett, tanuja annak, mily áldozatkészséggel szentelte már akkor is tehetségeit a magyar irodalom emelésére. A magyar irodalom nevében köszöni most e jótéteményeit. Szóltak még: Gyulai Pál, Győri Vilmos, ki a jó családát élte, P. Szathmáry Károly, gr. Lónyai Menyhért, Telepy Károly, Agai, Sász Károly stb. Szana Tamás pedig az érkezett táviratokat olvasta fel.

E köszöntések után maga az ünnepelt művész Barabás Miklós állott fel és mély csendben, nagy figyelem között, a következőket mondta: Igénytelen személynem jelen ki-tüntetést csak azon körülménynek merem tulajdonítani, hogy akkor mertem a művészi pályára lépni, midőn arra még senki sem vállalkozott, hogy hazánkban egy exotikus növényt ápoltam. Hiszen még rokonaim is ilyenek tekintették a művészetet. Egyik nagybátyám, miután pályaválasztásomról hallott, így szólt: „Az én fiamból nem lett semmi, azt hittem, hogy még tebeled csak lesz valami.“ Egész Magyarországon nem hitték el akkor, hogy lehet oly művész, ki magyarul is tud beszélni.

Magyar művész már van s nem csudálkoznak fölötté, hogy magyarul beszél, de a magyar művészet még nem honosult meg. Palotát építettek neki, de az még csak üvegház a gyenge növény számára. Hiszem, hogy eljön az idő, midőn a művészek is tiszteletet fognak szerezni pályájuknak. A közönség és a hírlapírók fogják ápolni ezen exotikus növényt. Mert a hírlapíró is kertes, s a csemétét nye-segeti. Csak arra kell ügyelni, hogy ne torzítsa el azt, hanem diszplánnal alakítsa be-lőle. Reményli, hogy az bekövetkezik.

A közönség nagy része 10 órakereszt eloszlott, az ünnepelt is nemsokára eltávozott családjával a jelen voltak éljenzései között. Mondhatjuk, hogy a fényes ünnepély, melynek koszorúját a tisztelet és elismerés kötötte, méltó volt Barabás s hirnevéhez.

Patak Árpád.

Budapestről. Barabás Miklós jeles festőnk 50 éves jubileumát a fővárosban fényesen ünnepelték meg. Gyulai Pál egyetemi tanárt hallgatói babérokosorúval fogják megünnepelni. A pesti konsult, Halil bey a szultán dandártábornoknak nevezte ki. — Az állam vaspálya állomásának pénztári helyiségébe egy ismeretlen tettes betört. A szekrény feltörése közben azonban észrevételt, s megfu-

Azt mondják. . .

— Dal Terézről. —

Azt mondják, hogy a virágok Elhervadnak télen: Ugy az én kis galambom is Elhervadt voln' régen. De ő most is ékes díszben Virágzik a kedves, Szivem, — mint méh virág körül — Csak körülte repdes.

Ne mondja hát senki többé: Hogy nincs virág télen, A természet is meghagyja — A legszebbet épen.

Álmos.

A kékvirágos tányér.

— Rajz. —

Még emlékezem, mikor kis gyermek koromban szegény jó dajkám elmesélte nekem a muszka betörés, vagy mint szokták mondani, a muszkajárás történetét. Ez a muszkák első betörésekor történt 1840-ben. Az én dajkám nagyanyja egy szegény vén asszony volt ez időben, és a D-től H-

tott. Üldözték, azonban elfogni nem sikerült — A munkások ma népgyűlést tartottak. — Varga János hírvárja azon leányt, ki szerdán a Dunába ugrott. Csak 17 éves volt — és boldogtalan szerelmes.

Egyház. Iskola.

A „Polgártárs“ 16-ik számában, hazánk közoktatási ügyéről emlékezve meg, az általános iskolakötelezettségről hozott és szentesítést nyert törvény hatásáról szóltam kiváló mértékben. — Elmondtam a mennyire tér és idő engedék, hogy dacára a kormány számos intézkedésének, s a nevelés szükségességének általános elismerésének, eddigelé nem örvendhetünk valami kiválóan kedvező eredmény fölött.

Tudom én jól, hogy Magyarország közoktatási állapota oly mértékben volt hátramaradva, hogy 10 év leforgása alatt, emberi erőket meghaladó feladat lett volna, egy színvonalra jemelni a tudományos és a művelődés mezején hosszú évek során biztosan és gyorsan haladó külföldi államokéval. Jól emlékezem hogy a jelenlegi közoktatásügyi miniszter, ez előtt csaknem öt évvel (1873. február 24.) mondott program beszédében, erősen hangsúlyozta azon szomorú állapotot, hogy „Törökországban kívül nincs ország Európában, mely ezen a téren (t. i. a közoktatás terén) annyira elmaradt volna“ mint Magyarország.

Bizony szomorú állapot lehet ott, hol egy miniszter, mindenesetre őszintén szólva, így nyilatkozhatik. — Részemről sem tartom feleslegesnek az összehasonlítást, mert mindenesetre keserű gyógyszer szokott ez lenni, mert ha felveszünk például Oroszországot, — melyet mi magyarok, talán nem épen önkínkül, az európai barbarizmus jelenkori szülőföldjének szeretünk tartani, — azon szomorú tudatra jutunk, hogy ő barbar állam, aránylag kellően virágzó közoktatással bír, s tud hozni annak érdekében annyi áldozatot, a mennyit csak szükségének lát, a mennyit mi nem létesíthetünk.

Nem tudom felogni egyáltalában az oly hazafiak gondolkodásának irányát, kik midőn a közoktatásügy érdekében tenni szükséges áldozatok nagyságát (?) bírálják, azon nézetöknek adnak kifejezést, hogy tartózkodni kell a felesleges kiadásoktól, mert az állam rongált pénzügyi viszonya nem enged meg semmi áldozatot.

A kik így gondolkoznak, pedig van tudomásom, hogy nagyon sokan szeretnek így gondolkozni, rettenetes mértékben csalódnak; mert csakugyan igaz marad mindörökké az, mit Trefort Ágoston már fentebb is említett beszédében igen tapintatosan megjegyzett, hogy „bár mennyit fog az ország a közoktatásra költetni, e költség nem fogja az ország pénzügyét derangozni, ellenkezőleg az fogja pénzügyünket emelni s ezen szellemi investíció kamatai fogják legbiztosabban helyreállítani az ország pénzügyeit!“

Arany és mély bölcsességük valának e szavak, s az a nagy tetszés, melylyel a képviselőház azokat fogadta, nem mutatott mást, minthogy együtt érezték a szónokkal ugyan azt a haza atyát.

Emlékezzünk csak Franciaországra, a melynek hadseregét egy talpraesett adoma szerint nem a német hadsereg, de közvetve a német néptanítókat verték meg. Valjon nem nyilatkozik e humorban keserű guny a francia vagy más nemzet iránt is, mint a melyek ha nem is utolsó, de semmiesetre sem első tényezőnek tarták az állam nagyságára és hatalmára nézve, a közoktatásügy kiválóan erőly munkálását. Franciaország azóta mesés összeget költ közoktatásügyi célokra. Emelkedik is napról napra, úgy hogy ama rájuk nézve na-

P—ig terjedő erdők közepette lakott. egy kis kunyhóban, egyes egyedül, fog nélkül, ráncos arccal, olyan volt szegény, mint késő ősz végén a vén nyárfá; szikkadt és sárga. A vidéknek nem tudták bizonyosan, hogy hány éves? de férje a Simonyi regimentjében legőregebb őrmester volt, kiszolgált 3 kapitulációt. És ha néha szegény öregünknek jó kedve csoszszant s míg száraz galéryt az erdőbe ment és valakivel találkozott: szívesen elbeszélte a régi jó időről, mikor még József császár idejében bíró uram vagy notárius uram, mint 15 éves pendri lánykának, az állat megcsipte.

Bizonyosan lehetett 75 éves a jó Marianne, vagy Mányi, a mint a környékben hívták, oláh származásánál fogva. Férje már régen meghalt; elesett — mint mondá — Vágramnál a francia háborúban. Egyetlen leánya D—ben szolgált mint cseléd, s ő maga egyes-egyedül lakott kunyhójában, nem lévén neki senkije, semmije, egy napról más napra nyomorultán éldegelve, az erdő vad gyümölcséből, miket keservesen gyűjtögetett össze, ha a került nem látta.

Másnap K.—Pécs felől nagy zaj támadt. A falubeliek menekültek az erdőbe, szomorúan néztek Nagy Sándor tábornoknak az erdőn keresztül menekülő vert hadat.

Ismét másnap, a parasztek zörgettek szegény Mányi kunyhójának ajtaján. — Hamar, hamar Mányi néni, jönnek a muszkák. — A muszka dzsidások nem tehetnek nekem semmit édes barátim! — mondá. — Semmim sincs mit elvehessenek, csak ez a rongyos kunyhó, ezt pedig el nem hagyom.

gyon kedvezőtlen eredményü háboru nyomait láthatatlanul elfedte a haladás.

Tanulhatunk e példából mi is. Akár ne is vegyük sem Schweico, sem Angliát például, — elég amaz egy példa, megmutatja az hogy merre kell haladni, minő eszközök használatát kell igénybe venni, ha azt akarjuk: hogy ez az ország elfoglalja az európai államok sorában azt a magas polcot, hova Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás idejében a fegyver hatalma emelte volt fel. Leszállt onnán régen s kell, hogy most már a felvilágosodás századának szelleme szerint, ne a fegyver, de a tudomány emelje ismét az őt megillető helyre. Korunkban csak is ez lehet az államok legbiztosabb alapja; a fegyverrel nyerhetni, területi nagyobodásokat, de ki áll érte jó, hogy az megmarad az illető hódítónak birtokában sokáig, örökké? A mit azonban a közoktatás szelleme terem, az nem pusztítható el, azon Uchatus ágyui sem fognak még csak rést sem törhetni.

E nézet vezetni hihetőleg (de bizonyára tapintatosabban szebben kifejezve) közoktatásügyeink vezetőjét is, ki magasztos kötelességének eleget akarván tenni, a létező viszonyok figyelembe vétele mellett minden évben lényeges javításokat tesz a hazai nevelés ügyén.

Ilyennek vehetjük a népevelésre vonatkozólag az iskolalátogatók kinevezéseit, kiket a tanfelügyelők kiegészítője lehet, s kell is tekintenünk. — Bizony azokra a sokszor meghurcolt szegény tanfelügyelőkre nem kis mértékben rá fér a szakavatott s ügybuzgó segítség. — A minisztert a leghelyesebb intenció vezette ez intézmény felállításánál s közömbös hogy vajha ez is lényeges javulásnak lenne intézője, hogy egy néhány év leforgása után, ne csak 70%, de minden tanköteles gyermek önkényt alávesse magát az oktatási törvényeknek.

Nagyon jól tudom, hogy balszággal volna az határos, ha a fentebb már jelzett hátramaradásunk egy pillanat alatt gyökeres és lényeges átváltozás tapasztalhatóság kívánók az ügyvezetőtől. Azt tenni nem volna egyáltalában tapintatos dolog. Nem is lenne jó! De kívánhatja-e valaki, hogy gyümölcsöt teremjen rögtön az a fa, — a melynek magvát csak most vetették el? Nem, ezt kívánni lehetetlen. De megkivánjuk, hogy a jó talajba jó mag vettesék, hogy a növények indul csemete a fejlődés különböző átmeneteiben kellőképen nyerje meg a szakszerű kezelést, mert a hozandó gyümölcsök úgy lesznek épek és hasznavehetőek.

Tudjuk, ismerjük a nehézségeket, melyek ezen működés elé akadályul szoktak tolni, de erős akarat és kellő ügybuzgalommal dacolni tud minden akadályal, s ott a hol a cél után kitartással és lankadatlan szorgalommal igyekeznek, ott a cél nem fog elérhetetlen maradni.

Csak előre és nem kell csüggedni. Szombaty János.

— Magyar művészek külföldön, A lipcsei lapok nagy elragadtatással írják Thern testvérek hazánkfiairól, kik zongorajátékkukkal jelentékeny feltűnést keltettek. „Az unisono-előadásoknál“, írják többek közt, olyan művésziéni játszanak, hogy az ember azt hiszi, — csak egy játszik.

Egy év után.

— Iparos ifjainkhoz. —

Debrecen, dec. 4.

Ma egy éve, mikor a helybeli iparos ifjak egylete az „Arany bika“ szálloda éttermében ösmerkedési estélyt tartott. Ma egy éve hangzottak el a szavak, hogy oly egyleti estély évenként tartható lenne, azért pedig, hogy az egyleti tagok egymással hova-tovább testvéries viszonyba

— És a szegény Mányi maga maradt ez alkalommal az erdőben, a többi mind elfutott.

Mint rendszeren, ment az erdőbe, kötőjét tele hozta száraz gajjal, s egy nagy fazékot friss hussal, oda tett a ropogó tűzhelyre maga számára est-bédnék.

Mikor szegény Mányi azt mondá, hogy neki semmije sincs, mit a muszkák elvehetnének, nagyon csalatkozott. Volt neki egy gyönyörű szép tányérja (talán murányi kőedény) fehér mezőbe kék nefelejtsekkkel, mi már 15 év óta kis kunyhója dísz volt s nem is volt párja az egész d—ni erdőben H.—ig.

Természetes, hogy szegény Mányi ezt a virágos tányért úgy féltette, mint a szeme fényét.

Már 2 óra múlva Debrecen felől jövő lódobogás verte fel az erdő csendjét. A kozák előőrök voltak. Csakhamar jöttek a muszka dzsidások, elűkőn egy tiszttel, porosan, és tisztí vállbojtját közlegényi koponyeg fedte.

— Oh oh! gazdina, — mondá töredezett magyar nyelven, melyet a duklai szorostól míg Debrecenig jutott, szédegetett fel — nincs van? — itt tátozott, csámcsogott, hasára mutatva.

Az öreg Mányi persze hogy megértette. — De tiszt ur! — mondá a szegény asszony — nekem semmim sincs, kevesebb a semminél is.

— Sémí, sémí? gazdina hazudsz. — Itt a tűzhelyre mutatott, hol a zöldséggel és veres-hagymával főtt húsleves illatos párja szagló érzékét kellemesen csiklandozta, — hát hé sémí a?

— Kedves ur, csak egy kis levest akartam főzni.

jöhessenek, eszmecsereit váltván, a let anyagi és szellemi örögbítésére befolyást gyakorolhassanak.

Első ily estélye volt ez az egyletnek; talán nem is lesz olyan többé! Mért maradt el az ez idén? nem célunk fejtegetni. Talán mert a tavalyi nem jól ütött ki? Tudhatják az egyleti tagok, tudja a nagyközönség annak mikénti lefolyását. Jól esik nekünk is arra visszaemlékeznünk. Hisz egy-egy fontosabb mozzanat valamely egylet kebelében messze kiható, elfelejthetetlen, s ha arra vissza nem emlékezünk, egy kegyeletet sértené meg. Mért felejtethetn lehet, hogy e napon az egylet íránt mennyire fokozódott a polgárság áldozatkészsége, nem lehet feledni, mily nemes eszméért lelkesült az ott megjelent iparos, kereskedő, földműves osztály, az ipar nemes ügyéért, a jövő iparos nemzedék jólétéért.

Örömmel vala az, örömtől lelkesült annak tényezősege. És ti iparos ifjak! erről oly könnyen kivántok feledkezni? Nem, nem hihetjük azt, sőt felteszük, hogy e nap az egylet évkönyve márványtáblájára örökre felírva, bevésve leend. Így, csak így foghat lenni nektek ezután is még több Nagy Bálintotok, csak így számolhattok méltánylatra, Maeenásra.

Közelg az idő, idestova véget ér egy egyleti év. Ki van tüzve december 26-dik napjára már a tisztújító közgyűlés. Nagy nap lesz ez reátok. Tisztviselőket kell választotok karácson ünnep másodnapján, mikor a megváltó születését kell ünnepelnünk. — Valjon minő lesz az egyleti ünnepelés e napon? Eljön-e a megváltó közétek, mely reformot lehellen kebeletekbe?! Megértettétek-e a kor intő szózatát? Megmutatja az idő.

Nagy seb van ejtve az egylet kebelén: vajon gondoskodtok-e e seb orvoslása felől, avagy hagyjátok azt továbbra is beheggeszteni? Tietek a hatalom, tietek a döntő szót, rajtatok áll minden, cselekedjetek saját szabadságtok szerint, csak el ne felejtétek, hogy meggondolva jó mindent cselekedni, mert az elhamarkodásnak megbánás szokott lenni következése.

Ünnep és közgyűlés! Karácson-ünnepén számot vetni jelen és jövővel nehéz feladat. Nemde a közgyűlés az év teljes bevégezése után szokott kívánt eredményre vezetni?

Mért siet az egylet rövidíteni az évet? Talán már megszámlálvák tígyei intézőinek még hátralevő rövid napjai?

Tempora mutantur. . .

Báthory Imre.

— „Egy bün története“, írta Hugo Victor 1. füzet. (Budapest, 1877. Tettye Nándor és társánál.) Szükséges és hálás munka volt a nagy francia költő e legutóbbi művének lefordítása. Egy szemtanu, a véres dráma egyik szereplő egyénisége beszéli el e véres napok történetét, melynek eddig csak egyes részletei kerülhettek nyilvánosság elé, míg az egészek képét akár egyik, akár másik irányban eltorzította a kortársak részrehajlósága. A második füzet néhány nap múlva fog megjelenni s reméljük,

— Na csak főzni hát! Archipoff azt mekenni (privátdienerjére mutatva), ennek az empörnek léves kenyér szalona adni tudsz? Honap jöni megint Szeluzoff Zatrasszinsky. Million harbusz, zsárka Goronca!

Ezzel elment. Archipoff megkötötte lovát egy fához, míg a többi dzsidások Hosszu-Pályi felé haladtak, hol gazdagabb ellátásra számítottak. Azután nehézes léptekkel bement a kunyhóba. Ez már egy szót se tudott magyarul, hanem csak tátozott és csámcsogott hasára sürgetve mutatott, mert éhes volt szegény.

Abban az időben Miklós cár katonái nem ettek minden nap rendszeren Magyarország határain belül.

A szegény öreg arszony elővette minden edényféléjét. Szegény boldogult férjének egy fanyérfját, mit vadászatokon szokott használni, egy csorba üveg poharat és a famózus kékvirágú tányért.

Archipoff enni kért, s minthogy az ebéd nem érkezett oly gyorsan, mint azt ches gyomor óhajtotta, dühbe jött, eltörte a székot, falhza vágta a csorba üveg pohárt, sarkantyus csizmájával berugta a boglyakemencét, s végre fokozott dühében markolatig vágta törét a fenődészka asztalba.

A szegény öreg (foga már nem volt) állkapcáját csikorgatta, tiugegy ment a konyhához. A főzőkanalat csak forgatta, csak forgatta a tűznél forró fazékban, melynek felforrott habjai walcert táncoltak, mint lényaink a bálban.

De míg a főző kanállal kavargatta a fazekat, mindig ott volt a szeme azon a kékvirágú tányéron, az ő féltő szemefényén, melynek Deb-

hogyan nyom mely Brüss

a sajtót. A numentalis a mértéket.

E l ő kisérétében lást tettek szélén megtort, a ki hasalva, e tatlan gon tartott s társaság e a pástor kérdi tőle fiu egész t

— N séged, vég

A pá a szép a azért nyu tagadó vál

— I az előbbi szép kisas igen sok kapsz; az ned . . . E egyet, és volna, na

Téba nem akat kérdé uol hiszen csa

pástor, ségűl, ak most, mer nem, min

B i z rátném, „Mint Ap

— s — A — E — M —

— szen kopá kül is or növesztő kilátás le barua ha

— voltak az hazánkfia használja éves korá tyavilág n

(Levelek

K e sánál elj sűrűbb, ölteni, e mány m vagyis a nines egy korszaka földünk j

A 72.000 l köve, me rétegek

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

... egy-
... an.
... észére befo-
... az egylet-
... többé! Mért
... élünk fejte-
... em jól ütött
... ok, tudja a
... lefolyását.
... számlékez-
... b mozzanat
... messze ki-
... vissza nem
... sértene meg.
... e napon az
... zódott a pol-
... lehet feled-
... sülte az ott
... földműves
... ért, a jövő

... hogy nyomon
... mely Brüsszel
... a sajtót. Ajánljuk olvasóink
... numentalis művet, melynek fordítása is megüti
... a mértéket.

Tarkaságok.

Előrelátó. G. faluban nők férfiak
kisérétében egy szép nyári reggelen kirándu-
lást tettek a szabadba. Séta közben egy rét
szélén meglátták egy fiatal 16-éves juh-pász-
tort, a ki a nyájtól nem messze bundájára
hasalva, eresztgette a pipafüst feleleibe ár-
tatlan gondjait. A vig társaság a pásztor felé
tartott s midőn annak közelébe értek, a női
társaság egyik anyagi szépségű példányképe,
a pásztor ifju előtt pár lépésnyire megáll és
kérdi tőle, hogy: „Van-e már feleséged?” A
fiu egész hidegen válaszolja, hogy nincsen!
— No jó, akkor hát leszek én a te fele-
séged, végy el!

A pásztor fiu egy kissé megvolt lepelve
a szép ajakról hozzántézett ajánlatra; de
azért nyugó helyzetben egyet mosolyogva,
tagadó választ adott.

Igen de — szólott egy másik hölgy
az előbbinek a háta mögött — ha te ezt a
szép kisasszonyt elveszed feleségül, akkor te
igen sok pénzt s mindennap enni és inni valót
kapsz; azután juhot sem kellene többé őriz-
kedni... Ezen szavaknál a pásztorfiu mosolygott
egyet, és mondá, hogy az mind lehetséges
volna, hanem ő még sem áll rá az ajánlatra.

Tehát mond meg az okát, hogy mért
nem akarsz te engem feleségül elvenni? —
kérdé ujjal a szép delhölgy éles mosollyal,
hiszen csak mondj legalább egy okot rá.

Persze, hogy van okom — felelé a
pásztor, hiszen ha én téged elvinnék fele-
séggül, akkor sokkal több dolgom lenne, miut-
most, mert százszor jobban kellene téged őriz-
nem, mint az egész nyájamat.

Bizonytalan. — Hát kedves bará-
táném, te férjhez mentél, szép a te férjed?
„Mint Apolló!”

— Milyen szeme van?
— Mint a sasnak!
— És milyen haja?
— Azt még még nem tudhatom!
— Hogy! te még nem tudod?
— Még most fog azt kapni!
— Micsoda?! Még most fog haját kapni?
— Látod kedves Rózám, az ő feje egé-
szén kopasz a sok tanulástól, — hanem anél-
kül is orvos lévén, naponta egy hirneves haj-
növesztő kenőccsel keni be és így biztos
kilátás lehet, hogy haját kap; — alkalmasint
barua haja lesz.

Kossuth Lajos szemei nagyon gyengék
voltak az utóbbi időben, de mióta — mint nagy
hazánk fia írja — Brázay Kálmán sós borseszét
használja, látása annyira megjavult, hogy 75
éves kora dacára éjfélig szokott olvasni gyer-
tyavilág mellett.

Az ösvilágról.

(Levelek egy természetudományt kedvelő barátnénak.)

H. Szoboszló, 1877. dec. hó.

Kedves barátném! A föld alakulá-
sánál eljutottunk addig, a mikor a göztenger
sűrűbb, tömöttebb, söt szilárd alakot kezdett
ölni, egész addig, a hol a természetudo-
mány már biztosabb alapon haladhat előre,
vagyis a rétegek képződés első állományáig, most
nincs egyéb hátra, mint ezen rétegek képződés
korszakait érintsük, hogy azután átérhessünk
földünk jövőjére.

A granit kéreg megalakult, hogy egy
72,000 láb vastagságú tömegnek legyen alap-
köve, megalakulása után képződtek sorra a
rétegek s képződnek még kitudja mennyi éve-

recentől H. Pércsig párja nem volt. Hátha Archi-
poff sarkantyus csizmájával bele hág?

Hogy ezt a malheur a szegény Mányi ki
kerülje, a kékvirágos tányérra oda tett egy da-
rab száraz kenyert, egy darab szalonnát, a mi
már utolsó vó a háznál.

Archipoff lenyelte, míg annyit mondunk,
hogy: Pest.

Archipoff sürgette a jó illatu hus levest,
kegyetlenül gorombáskodva.

Szegény Mányi, megint ment a tűzhely-
hez, egy kis száraz galyat tett rá s elkezdett for-
rani a fazékban a jó illatu húsle, forróbban mint
az imént, s már most a habok nem walcert, ha-
nem a legdühösebb galoppot járták köröskörül
a fazékban.

Ekkor a szegény öreg megfeszítvén min-
den erejét, minden figyelmét, a tűztől a forró fa-
zékot elvonta. Archipoff még mindig evett sza-
lonnát és fekete kenyert a kékvirágú tányérról,
de megcsapta az orrát a jó illat, mit a husos fa-
zék kellemesen szétáradozott, minthogy az öreg
Mányi levette a fazék fedőjét.

Most már csak lassan, lassan, a nagy fazék-
kal oda sompolygott Archipoff háta megé. Egy-
szer, kétszer erőltette meg magát szegény. No
most Archipoff feje felett van a forró leves,
zsupsz, leforrázta vele, a fazék vällig ment a
nyakára. A szerencsétlen Archipoff összegecgetve
ajultan hanyatlott le székéről.

Mányi néni pedig, mint ki dolgait jól ren-
dezte, bezárta az ajtót s ment az erdőbe galyat
szedni.

Igy mentette meg a kékvirágú tányért.

Fényes Géza.

Hogy és mily befolyást gyakoroltak a tűz
és víz az egyes rétegek alakulására — mel-
őzni fogom, egyedül a rétegek miképi egymás
után való következésére szorítkozván.

A granit felett terül el közvetlen a
cambri réteg, (tartalmaz veretes agyag
pala, mészkő, világos színű homokkő anyago-
kat), e felett a sziluri réteg, (tartalmaz
sötét színű homokos anyag, barna mészkő szü-
regle üledék, pala stb. anyagokat).

A devoni réteg, (tartalmaz homokot,
márgát, meszet).

A kőszén réteg, (tartalmaz hegyi mész
kőszent. Bischoff izámítása szerint a szénkö-
előállása ezeltől 9 millió évvel történt).

A permian réteg, (tartalmaz veres agyag
palát, durva homokkővet stb., található még
pala zövezetű meszet, réz zivany, dolomitot,
gypszet, sóforrásokat, meszet).

Ezen öt elősorolt réteg az elsődrendű kép-
letek rétegei.

Ezen rétegekben a növény és állat élet
különféle fokozataival találkozunk, de több-
nyire vízbe élőkkel.

A cambri réteg még nem mutat fel ál-
lat- vagy növényéletet, de a sziluri igen. A
cambri rétegek képződés korszakában a víznek
magas hő foka volt, úgy, hogy a hő magas
foka lehetett benne, hogy benne állatok
éljenek s azért e rétegben nemcsak hogy nem
találunk állati maradványokra, hanem még a
létre jött képződvények is oly kristályosak,
mint a meleg források lerakatai szoktak lenni.
Azonban a következő korszakban már mind
növény, mind állati élettel találkozunk.

Az első növény nem mag után, hanem
durva anyagból rész szakadás által — jött
létre. Nem valószínűtlen azon állítás, hogy a
cambri rétegben történt kristályos lerakodma-
nyokból alakultak a növények, ebből az álla-
tok, mely utóbbiak közül először a klárisok
tűntek föl.

A sziluri réteg korszakában meg az
egész föld víztengerrel volt befedve, vége felé
a klárisok holt testeiből alakult néhány sziget
kezdett emelkedni, a melyek a tenger színe
felé csakis a devoni korszakban jönnek.

A kőszén rétegek korszakában a lég-
kör igen sok szénnyel foglalt magában, mely
az állatokra nézve kevésbé hasznos, de a nö-
vényekre nézve annál hasznosabb volt.

Ezen korszakban kezdődnek hegyeink ke-
letkezni s a száraz föld a víz alól leginkább
feltűnni.

Carinus.

— Vidék. — Derék ember. Gróf
Somsich Imre, a csurgói választókerület orsz.
képviselője 10,000 frtot adományozott kerülete
iskoláinak számára. — Hangács községében egy
gyermek anyja vigyázatlanul folytatn párnái
közt megfúlt. — A szombathelyi adóhivatalnál
hamis bankjegyeket foglaltak le. A hamisítást
arról ismerték meg, hogy a két fejű sasnak három
feje volt. — Berec Ferenc Heves megye volt fő-
ügyésze, s Gyöngyös város 1869-iki orsz. kép-
viselője elhunyt.

Thalia temploma.

— Debreceni színészet. —

A múlt hét folyamán minden féle nemű
darab adatott elő. Vasárnap a „Szökött
katonák”, Szigligeti é régi darabját láttuk
Nyilvay Irma és Szabó Bandi kitűnő dalaikkal
mélán érdemelték meg a közönség osztatlan
tetszését. Török s Kunsági szintén dicséretre
méltoán játszottak. Hétfőn „Hinkó a hó-
hér legény” adatott elő. E borzalmakkal
telt s a felszög sentimentalismus által terem-
tet darabban Toldy, Török, s a Foltényi
pár tünkek ki. Kedden Csiky Gergely „Jóslátó”
címmű 100 arannyal koszorozott vigjátéka ada-
tott. A kitűnő darab kitűnőleg játszott el.
Temesváryné, Kunsági, Lovászi több ízben hi-
vattak ki. Szerdán s Csütörtökön a „Börögér”
címmű operette adatott elő. A darab szövegét
Geéé, a zenét Strausz János, világhírű bécsi
zene szerző irta. A darabnak, mint általában véve
minden operettének, belbecse nincs. Zenéje igen
élénk, s a nagy számmal jelen volt közönségnek
igen tetszett. Pénteken Rákossy „Aesopus
sát” vették elő. Színirodalmunk e gyöngyében
a címszerepet Kunsági adta. E jeles ifju tehet-
ség helyes felfogással s mély tanulmányal
játssza szerepét. Aranyossy, Temesváryné s
Török szintén igen jól játszottak. Tegnap is-
mét a „Börögér” adatott.

Szerkesztő és külmunkatárs.

— Csevegés. —

— Adj hangot „Dóci!”
— Érttem alássan, kérem alássan.
— Ubi fusti, mikor az ég zengett?
— Őszi álmat aludtam, becses engedel-
mével.
— Patvarba! — az engedelmem nélkül
történt.
— Nohát akkor nem aludtam.
— És mit mivelte ez őszön, ha szabad
tudnom?
— Lakadalmaztam becses engedelmmel
principalis uram.
— Becses engedelmem nélkül tetted biz'
azt, lurkó.
— K'ém ásson, én nem vagyok Gurkó.
— Ne politizálj! hanem adj számot a te

gonosz cselekedeteidről tüstént. Először is mond
meg, hol lakadalmaztál?

— Először is az én K. kománál.
— S másodsor?
— Másodsor az én jó K. kománál.
— Hm! úgy látszik, tréfálni való kedved
van. S harmadsor?
— Harmadsor az én kedves K. komán-
nál... fogok.

— Fattyu! megdorogollak! tán elmen-
tek onnan hazulról?
— Kérem alássan, még nem mentek s
ugy tudom, nem is készülnek.

— Ma nem bírok veled. Hadd hallom,
hát negyedszer kinél fogsz lakodalmazni?
— Negyedszer az én kedves, drága, egyet-
lenegy K. kománál.

— Elég, jámbor! Látom, tizenháromra
jár nálad az óra. Még ma fogok folyamodni a
belügyminiszter ur 6 nagyméltóságához, hogy
az ujonan építendő tébolydában, már akár
Budapestben, akár Esztergomban legyen az, egy
hely üresen tartassék, hogy bármikor betölt-
hesd azt.

— Köszönöm gratiáját, principalis ur!
Nem lehetnék szerencsés megtudni, mivel ér-
delem meg ezt a kitüntetést?

— Hát szerencsétlen gyermekem, te azt
mondod, hogy...
— Hogy lakodalmaztam, lakodalmazom
és lakodalmazni fogok — és fogok... minden
döben.

— Erről ismerlek meg. S még mindig
K. kománál, ugy-e?

— De hát uram isten! tehetek én arról,
hogy mindig ott és csak ott van lakadalom?
— Te, te, nem tudom micsoda! Hisz egy
rövid őszön egy és ugyanazon háznál, hogy
adhatna magát elő olyasmi négyszer? Mert ha
jól emlékszem, négyszer emlitted K. ko-
mádát.

— Ugy van, principalis ur! S ezen ne
méltóztatassék csodálkozni egy cseppet sem; a
dolog nagyon egyszerű és érthető.

— Például?
— Hát például, az én K. komám gyer-
mekekkel megadott özvegy ember — volt.
Ta én tetszik is tudni, legalább hírből, hogy a
minapában egy leánya férjhez vitetett, ez
egy; ő maga most hozott magának nőt,
ez kettő; egy kisebb leánya most jár
jegyben, ez három s a fia nősülése szintén
„jegyeztetett dolog”, ez Maróti szerint négy.
És most bátor vagyok kérdeni: szükségesnek
véli-e még principalis uram, hogy engem va-
lami új — Bedlamba szállíttasson?

— Most az egyszer pardon árva fejed-
nek. Hanem máskor, ha valamit akarsz mon-
dani, ne keríts olyan nagy fenekét a dolognak.
— S különösen az őszis álomom ne
tartszon oly soká, ugy-e principalis ur!

— Ugy van. Hanem ugy látom a sze-
medből fiu, még van valami mondani valód.
Ki vele! Most jó kedvemben találtál. Pénz
kell vagy ostar?

— Egyik sem. Azaz hogy, a mint vesz-
szük. Pénz kellene nekem sok, de nagyon
sok, hogy szegény török véreink nyomorát
enyhíthetném; ostar is kellene, de olyan,
milyet Petőfi font, hogy e földön levő va-
lammennyi muszkát a pokolba kergethetném vele.

— Hagyd te azt fiam! Majd elvégzi azt
valaki, vagy ember, vagy isten. Beszélj inkább
más valami öröndetesebb dologról. Például
valami részletet ama négy rendbeli lakodalom-
ról; nagyon érdeklődöm most az ilyesmii iránt,
talán mivel a farsang közelségét érzem.

— Ah! jut már valami eszembe. Azon a
napon, bizonyos napon, voltaképen az egyik
lakodalom napján, a capite ad calcem, feketébe
s tán gászruhába öltözött kecses ifju hölgy
irányzá lépteit a szentegyház felé. Uközben
utólr egy szilke ételt vívő hat-hét éves pa-
raszt gyerkőcöt s kérdi tőle:

— Hova, s meddig most Tógyer?
— Étel viszek édes apámnak a mezőre.
— Ugyan mit viszesz Tógyer? mi van a
szilkében?

— Kolompér leves, meg puliszka.
— Hogy-hogy Tógyer? hisz csak egy
szilkéd van.

— Nem tesz semmit; a szilkében felül
van a kolompér leves, alul a puliszka. (Volt
pedig a szilkében krumpli leves; felül a leve,
alul a krumplija.)

— Jól van Tógyer, csak vigyed hát
apádnak.

— Hallja, maga ugy-e... a pap?
— Nem én, fiam; én asszony vagyok.
— Nem lehet az; ismerem én magát.

— Ugyan honnan ismerem Tógyer?
— Hát voltam én maguknál; már régen,
nagyon régen, mikor még édes anyám... ki-
csi volt. Aztán láttam magát, akkor is feke-
tében volt s tudom, hogy most a templomba
megy esketni.

— Megyek fiam, megyek... esküdni.
Szerk. Hagyd el Dóci! egy szót se to-
vább. A komoediából mindjárt a tragoediába
esel. Maradjunk most az egyszer az előbbi
mellett. Jó éjt!

Külm. S felmentésem a „hosszu ősz
álom” vádjá alól?
Szerk. Fiat voluntas tua!

Szoboszlay Sándor.

Hivatalos.

Nagyvárad, december 6.

Nagyvárad városában 1878-ik évben megtartandó
válaszkö jegyzék: 1. Márczius hóban Gergely hetében,
15. 16. péntek, szombat sertésvásár, 17. 18. 19. marha
ló és általános vásár. 2. Junius hóban, Alajos hetében,

21. 22. péntek, szombat sertésvásár, 23. 24. 25. marha
ló és általános vásár. 3. Szeptember hóban, Kisasszony
hetében, 13. 14. péntek, szombat sertésvásár, 15. 16. 17.
marha ló és általános vásár. 4. December hóban. Bol-
dogasszony fogantatása hetében 13. 14. sertésvásár, 15.
16. 17. marha, ló és általános vásár. Jegyzés. Ló-
sertésvásár azonban kicsiben az utolsó 3 napon is
megtartható. Ugyheti, mint országos vásárok, habár ün-
neppnapra esnek is, megtartatnak. Nagyvárad város ka-
pitányi hivatalától.

Irodalmi viszonyaink.

(Osztrák-Magyarországban.)

Bécs december 5.

Ha az irodalom fejlődését bármely nyelv-
ben is figyelemmel kísérjük, tapasztalási fog-
juk, hogy annak különböző korszakaiban egy-
olyan is találkozunk, mely mint legfényese-
bb, legragyogóbb tűnik ki a többi közül,
melyben a szép és művészet iránti lelkesedés
és érdeklődés általános, melyben egyes kiváló
tehetségek, mint egy meteor, néha a homá-
lyos égboltozaton felragyognak, fényekkel a
sötét közegeket áthatolják, világot árasztanak
maguk körül és működésük által a hanyatló
irodalomnak lendületet adva, azt egy szebb
jövőre készítik elő. Tapasztaljuk ezt kiválóan
ugy a magyar mint a német irodalomban. A
magyar irodalomban ott és akkor, midőn nagy
költőink Kazinczy, Vörösmarty, Arany, Tompa
és Petőfi léptek fel. Érdemük eléggé ismere-
tes, Kazinczy volt hazai irodalmunk újja terem-
tője. Vörösmarty Mihály költőink hallhatatlan
királya, a magyar költői nyelvnek volt a
megalkotója. Arany J. ki korunk legnagyobb
költője, mindenféle költeményekben szerzett
babért magának a lyrában és eposzban egy-
aránt volt ő nagy. A magyar alexandrint ő
emelte művészi fokra, Tompa M. mint kitűnő
lantos és regeköltő tűnt ki. Petőfi Sándor pe-
dig lantos költészetünknek legnagyobb dicső-
sége. Neki sikerült a magyar géniust ra-
gyogó fényében bemutatni. Ők voltak azon
férfiak, kik a magyar irodalmat a tökély leg-
magasabb fokára emelték.

A németben Schillert és Göthét találjuk
az irodalmi működés élén, két hatalmas baj-
nokát és előharcosát a 18-ik század irodal-
mának. A 18-ik században érte el a német
irodalom Schiller, Göthe, valamint kortársai
Klopstock, Lessing, Wieland és Herder által
legmagasabb fénypontját és netovábbját. Göthe
nagy szelleme magasan túlszárnyalja minden
elődét. Ő volt a külföld előtt a német nép
képviselője, ő általa nyert a német nép a mű-
velődés országában polgári jogokat. A francia
és angol irodalom büszke vezérei meghajol-
tak a költők legszerencsésebbje elé.

Nem kisebb érdemeket szerzett magá-
nak Schiller, ki mint 18 éves ifju tette első
próbáját „Haramiakkal” a színirodalom terén.

Majd egyesült erővel láttuk a két nagy
költőt működni, és ez legragyogóbb korszaka
a német irodalomnak. Lessing, mint első né-
met kritikus, Klopstock a világhírű „Mes-
siás” ával tűnt ki.

Miután az irodalomban oly nagy lendü-
let volt észrevehető, miután az irodalom min-
den közege ápolásnak örvendett, a színirodal-
om terén is tétettek kísérletek.

A magyarban első sorban találjuk a
drámai irodalom terén Kisfaludy Károlyt és
Vörösmarty Mihályt. A magyar drámai iro-
dalom megalapítója Kisfaludy Károly volt. Ő
bár műveiben a lélektani indoklati aláren-
delte a szinpani hatásnak, mindazáltal az
azokban rejülő hazafiasság, nemzeti büszkeség
minden kélelben viszhangra találtak és mű-
veivel hatást kellett. Legsikerültebb művei
voltak e téren „Irene” című szomorujátéka,
„Ilka vagy Náudorfejérvár bevétel”, „Szécsi
Mária”, „Kemény Simon” hazai drámai. Vö-
rösmartyanak legsikerült drámája pedig az „Al-
dozat”, mely alkotó erő és éles jellemrajz ál-
tal tűnik ki, — továbbá „Kincskeresők”, „Ma-
róthán.” — Az újabb kor drámai közt
pedig különös feltűnést okozott Madách „Az em-
ber tragédiája” című darabjával. Nagyszerű
felfogás, tömörked ismeret, bölcselmi mélység
lángoló érzelme és gyönyörű nyelv sajátjai.

Nézzük, hogy kik által volt a németben
a dráma irodalom ápolva? Itt is első sorban
említetük Schiller és Göthe, különösen Schil-
ler, ki történeti drámáival nagy sikert aratott.
Göthe e téren kevésbé sikeresen működött,
drámáiban a cselekvény hiányzik. Halhatatlan
írónk Petőfi, Göthe iránt igen elfogult volt
„feje gyémánt, szive kő, nincs benne szeretet,
hazafi sem volt”, szokta róla mondani. Ugyan-
ezt mondotta felőle csak még sokkal szigo-
rubban Börne az első német kritikus Lessing
után, ki különösen hidegségét és realis olda-
lát támadja meg Göthe-nek. Sikerültebb drá-
mái „Egmont”, „Torquato Tssso”, „Iphigenia”,
„Faust” mely mint fenséges mű mindig nagy-
szerű fog maradni. Schiller drámái közül „Wal-
enstein halála” tűnik ki, továbbá „Stuart
Mária”, „Tell Vilmos”, „Messinai hölgyek”,
mely darabok felváltva csaknem minden hé-
ten megfordulnak a bécsi „Burg” valamint
„Stadtheater” repertoírjain.

Tell Vilmos — mondja Börne — egyike
marad a legjobb színdaraboknak, melyekkel a
németek bírnak. A remek művekkel ugy va-
gyunk, mint az emberekkel — a legtöbb hibák
mellett is szeretetreméltók lehetnek előttünk.

Schilleren és Göthén kívül kitűntek még
különösen Lessing, Freytag, Gutzkow, Grillpar-
zer, mint jeles dramáirók.

A mily fényes csillag ragyogtatja át az
irodalom ezen közegét, ép oly halvány világ-
ban találjuk a másikat, a vigjáték terét. E
téren a németek egyáltalában nem remekel-
tek, — e tér volt legkevésbé sikeresen
ápolva általuk.

A magyarban itt is Kisfaludy Károlyt találjuk, ki a magyar vigjáték megalapítója volt. A „Kérők”, „Pártütők”, „Mikor pattant nem hittem volna”, a „Csalódások”, mind igaz új jellemzés által tűnnek fel. Bennök feltalálható az igazi magyaros íz, a dus komika és a helyzetek ügyes festése.

A német irodalom különösen csak két vigjátékot emelhet ki, mint valóban nagyszerűt, mint valóban klasszicust, úgy hogy lehet mondani, e két vigjátékban központosul a német vigjáték. Az egyik Lessingnek „Barnhelmi Minna“-ja, a másik pedig Kleistnak „Der gebrochene Krug“ című vigjátéka.

Legyen szabad e két vigjátéknek néhány sort szentelnem. Legyen színiad e két vigjátékra, mint a német irodalomnak remek műveire utalnom, annyival is inkább, mivel itt e helyen csak rövid szavakban tehetek azokról említést.

Lessing „Barnhelmi Minna“ című 5 felvonásos vigjátékával már 1763-ban lépett fel Berlinben és vele a német irodalom az első győzelmet vívta ki e téren. Lessing nemcsak ezen darabjával, de általában a többivel is nagyban járult hozzá, hogy a német színészet, mely az ő idejében alantabb fokon állott bizonyos tökélyre emelje. Tártyait igen ügyesen tudta megválasztani. Így találjuk, hogy a, nevezett darabban a 7 éves háborút is érinti és tárgyál használja fel a katonai és politikai viszonyokat. Igen szép nyelvezete és az egyes személyek hü, természetes és remek jellemzése által tűnik ki. Meséje néhány szóba összefoglalva a következő:

Tellheim egy porosz őrnagy, mint ellenség, bizonyos összeget ajánl egy szász hercegség rendjeinek, melyet az hadi sarc fejében fizetni tartozik a poroszoknak, és a melyet az csak az ország jólétének veszélyeztetésével tehetett volna meg. — Barnhelmi Minna egy szász előkelő családból származott leány az ellenség ezen nemes tette által meg van hatva, és minden áron ismeretséget akar vele kötni. Meg is ismerkednek egymással eljegyzésük nemsokára megtörténik. Helyreállván a béke, Tellheim utazik. De midőn a rendektől kapott váltót előmutatja, — az összeget nem kapja vissza, és ő gyauval terheltek. — Az egész ügy felett foly a vizsgálat, mely idő alatt azonban ő nagyon elszegényedik. Ezen időtáiban kezdődik a darab. Tellheim egy kis városkában, egy szállodában bérelt kis szobában lakott. Míg Tellheim otthonról távol van, egy magas rangú hölgy érkezik a szállodához, a szálloda tulajdonos Tellheim szobájából — mivel az volt az egész házban a legszebb, mindent egy másik félreeső szobába hurcoltat, mivel ez már hónapok óta nem fizetett neki. A nő nem más, mint Barnhelmi Minna. Hazajövet Tellheim, észreveszi a változást, és mivel minden áron távozni akar a szállodából, hogy adósságát kifizethesse, — a jegygyűrűt adja zálogba.

E jegygyűrű Minna kezébe kerül és most megtudja, hogy az őrnagy itt tartózkodik, kit keresni ő most ide utazott. Magához hivatja az őrnagyot. De ez becsületével nem férhetőleg találja, hogy a viszonyt a gazdag és előkelő kisasszonnyal tovább folytassa. Sérített büszkesége és nyomoru helyzete nem engedhetik meg, hogy a kisasszonyra csak gondoljon is. Ekkor, miután Minna látja, hogy semmi áron sem boldogul, cselhez folyamodik és kijelenti, hogy ő a Tellheimhozi szerelme folytán gazdag nagybátyjától az örökségből kizárattott és hogy most ép oly szegény, mint Tellheim. Tellheim most minden erejét érzé ereiben visszatérni, ha előbb a maga szerencsétlensége lesújtotta őt, most újra felemelve érzi magát és segélyt a kisasszonyra erőszakolja, mert most ismét elég erősnek és szabadnak érzi magát érte mindenre vállalkozni. Ezalatt Tellheim egy kir. iratot kap, melyben ártatlansága kiderül, és melyben a váltó kifizetésére utalás történik valamint az is, — hogy lépne ismét szolgálatba. Most a kisasszony idézi — Tellheim szavait, mivel ő mint szegény leány e viszonyba sohasem egyezhet bele. A gyűrűt is visszaadja neki, de természetesen, azt, melyet a vedéglőtől kapott de ő nem veszi azt észre, a legnagyobb kétségbeesésben van és semmiféle magyarázatról hallani sem akar. — Ezalatt megérkezik a leány nagybátyja, Tellheim védeni akarja a leányt ellene, — de most kijelenti Minna, hogy az egész csupa csel volt, hogy a gyűrű, a melyet visszakapott csakugyan az övé volt. Minden világos lesz előtte — és ő boldogan öleli át menyasszonyát.

Itt látjuk, hogy a két nemes jellem a legszebben van életűtetve, a porosz őrnagy Tellheim egyrésztől, a szász kisasszony Minna másrésztől.

A Stadttheater nagy sulyt fektet arra, hogy a Lessing darabokat a lehető legjobban és leggyakrabban adassa elő. A hatás és siker mindig bizonyos is, mert a művészet és igazi szépség iránt a bécsi nép nem marad érdektelen.

Hátramaram még megemlékezem röviden a másik vigjátékról, Kleistnak „Der zerbrochene Krug“-járól.

E mű, vagy legalább ennek tartalma többszörösen van kidolgozva és pedig Kleiston kívül két más. szintén első rendű német írótól a híres novellairótól Zschokkétól és Wieland Lajostól. Maga Kleist is kétszer dolgozta át ezen darabját, először 1801. és aztán 1811-ben. Hogy mikép jöhetett az, hogy mind a három ugyanazt a tárgyat dolgozta fel, arra alkalmat szolgáltatott Zschokké szobájában egy

igen csinos kép, egy rézmetszet ezen aláírásal: „La cruche cassée“.

A három író közelebbi ismeretségben élt egymással Bernben, és Z. szobájában nem egyszer bánták a kép kompozícióját, míg utóljára azon határozatra jöttek, hogy mindeki dolgozza fel ugyanazt a témát saját felfogása szerint. Zschokké egy hasonmíu novellában dolgozta fel a tárgyat, Wieland egy satyrában, Kleist pedig a nevezett vigjátékban használta fel a tárgyat. Tartalma röviden a következő:

Ádám a bíró, egy fiatal paraszt leányt éjjeli látogatásában, kit a maga részére megnyerni igyekszik, meg lesz akadályozva, miáltal az ablakon kiugorni kényszerítetik, és ezen alkalommal oly szerencsétlenül jár, hogy a leány anyjának drága korsóját eltörli, parókáját elveszti és magát is igen érzékenyen megsérti. Az anya kérdéseire a leány nem akarja bevallani, hogy ki törte el a korsót, hanem engedi azt azon gondolatban élni, — hogy szeretője Ruprecht tette azt, és miután ez határozottan tiltakozik a vád ellen, az anya panasza megy a bíróhoz, a kinél épen akkor érkezik meg a törvényszéki tanácsnok Walter, és ez tartja a vizsgálatot. Az egész darab lehet mondani az ügy tárgyalásával foglalkozik. Látjuk, hogy benne a cselekvények nem szemek előtt fejlődnek, hanem azokat mint már történeteket állítja a költő szeméink elé. A bíró az által, hogy a hibát mindig másra tukmálni igyekszik, a bonyodalomban mindig több villanyosságot hoz létre, míg végre határozottan látjuk, hogy ő a bűnös. A darab meséje igen egyszerű, de a költő az események ügyes fejlődésével a figyelmet mindig ébren tartja.

E darab hosszu szünetelés után dec. 4-én adatott ismét a Burg-színházban.

Gotlieb Ferencz.

Hajdumegye vizei.

— Földrajzi közlemény. —

Hajdumegye leírásánál tulajdonképen folyókról — a Tiszát kivéve — szó sem lehet. Egyéb vizek nagy számmal vannak ugyan, de ezeket folyóknak nevezni legfölebb csak annyiban lehet, hogy az őszi és tavaszi eső és hóvíz ezekben miut természetes árkokban gyűlve össze: Ekkor némi csekély folyások észlelhető. Egyébként az év legnagyobb részén keresztül vagy szárazok, vagy csak hely-lével-közöl található medrükben némi csekély víz, melyet a vízi növények — nád, gyékény és sás csaknem egészen elfednek. Ezen vizek mindannyian a Hortobágy és Berettyó vízával állanak összeköttetésben s vizeik nagy része a Berettyó mellettti Sárrett mocsárban veszi el s csak kevés része vezetetik le a Berettyó új csatornáza által a Körösbe.

A Tisza délnyugoti főirányában több nagy kanyarulattal érinti e megye határát Csege és Egyek községeknél, a nélkül azonban, hogy nagy távolságánál fogva a megye iparára és kereskedelmére észrevehető befolyást gyakorolna.

Egyéb vizek és folyások a következők: 1. Hortobágy. Ezen ér Nánástól délnyugotra s Tisza-Polgár szabolcsmegyei helységeit délkeletre a Tisza kiöntései által képezett mocsárokból jövő Hollós és Szandalik ereknek egyesülése által támadt, magában vévén a Szent-Margita pusztaírtól és a nánási rétről jövő folyásokat is. A róla nevezett nagy kiterjedésű Hortobágy pusztán — melyet tulajdonképen Ohat, Mátá és Zám elpusztult falvak határterületei képeznek — déli irányban kanyarodván, azt két részre, Nagy- és Kis-Hortobágyra osztja s Nádudvar környékén egyesül a

2. Kádarc-csal, mely Balmaz-Ujváros határán a Nagy-Kupa pusztáról ered s onnan délre a Debrecen város birtokában levő elepi pusztát temérdek kanyarulattal folyja át, Nádudvar környékén pedig, a Makkod-rétről jövő Makkod-érről egyesülve, délnyugotra kanyarog s fölveszi magában a

3. Kösélyt. E vizfolyás Debrecen és Derecske környékének s különösen a Csere erdő homokbuckáinak völgyeiből, részint az összegyűlemllett eső vizet, részint némely természetes források vizeit vezeti le. Onnan Szóvát és Szoboszló mellett — sőt ez utóbbin épen keresztül kanyarog el s Debrecen város Elep pusztáján egyesül a Kádarc-csal. A Kösély gazdagodik azon vizekkel, melyek Ondód, Szepes és Ebes debreceni pusztákról déli irányban szivárognak le, és a

4. Kondorossal, mely Debrecentől délre támadván, a Csere erdő vizeit vezeti le, többnyire mesterséges árkában még nyáron keresztül is szivárog némi csekély viz. Szóvát határában egyesül a Kösélyvel. **Pápay Pál.**

(Vége köv.)

Ismeretterjesztő.

A telephon.

Mi hát az a telephon?

Már-már nem is Ozman pasa tetteiről és a keleti háborúról beszél a krónika, hanem arról az ördögös találmányról, a minek olyan sajátága van, hogy ha az ember az orra elé tartja és Pesten beletűszent, Bécsből kívánhatják rá: Vájjék egészségre; s meg is köszönheti nekik hamar, tudtul veszik rögtön. Ismertetjük a találmányt kész forrás után.

Csodálatos két ága valóban a tudományok terebélyes fájának a villanyosság és a szinképelemzés. Míg az utóbbi az ismeretek ama meglepő sokaságára vezette az embereket, a melyeket a lefolyt évtizedek alatt a különböző égi testek alkatrészeiről és viszonyairól szereztünk; — az utóbbiból, azon az egyszerű s már a régiak előtt is ismeretes alapon, hogy a melegített tárgyak vagy szurok-darab némely könnyebb tárgyakat magához vonz, — a villanyosság tudományának nagyszerű rendszere állt elő csodálatos gyakorlati eredményeivel.

A legelső telephon Friedrichsdorfban 1861-ben Reuss Fülöp állította össze, ki felhasználta a Page felfedezését s készítet egy olyan diaphragmát, a melynek rezgései gyors hirtelenséggel megszakították a villam-oszlop keringését; ez által nyert olyan készüléket, a melylyel bizonyos távolságra már el lehetett vezetni a hangot.

Vége is Bell Graham bostoni tanár lett az, ki 1872. óta minden törekvését megszentelve, föltalálta azt a szerkezetet, mely a hangot úgy szállítja tovább, hogy annak az eredeti tónusa, belterjessége és minősége se változik. E készülékkel a hang már nagy távolságra elküldhető minden modulációival együtt. Az ő telephonjából beszélgetni lehet 50 kilométernyi távolságban levő emberekkel, s a mester próbát tett, negyven méternyi távolságra hallani lehetett az ő (Bell tanár) lélekzetvételét, nevetését, tüsszentését, köhögését, szóval minden hangot.

Miből áll a telephon?

A telephon szerkezete nagyon egyszerű. A készülék csak pár hüvelyknyi hosszú, gömbölyű kis henger. Legszokottabb alakjában 3 főrészből áll; e három rész, mely egészen érczből van, be van foglalva egy kerek fa vagy kaucsukszekrénybe. Rajz nélkül nem lehet eléggé leírni, mindamellett némi fogalmat nyújt fölé az, hogy a kaucsuk vagy fatok belső fenekéhez egy delejes kis pálczika van csavarral erősítve. Ennek egy a felső végéhez alkalmazott s puha vasból készült másik rudacska körül egy selyemmel befont, különben rézsodronybol álló huzal van csavarva, ennek végei meg egy más vastagabb sodronnyal összekötve, melyek a burokszekrény fogantyuján végig annak hátrészeig nyulnak s szorító csavarokkal van összekötve. — Ezek közül most már az egyik a táviravezeték sodronyához van erősítve, a másik meg a földdel áll összeköttetésben. A külső burok-szekrénynek aztán egy nyílása van, hogy bele lehessen beszélni, vagy a küldött hangot felfogni, a nyílás mögött pedig egy papir vékonyága vaskorong van alkalmazva. A készülék működési módja abból áll, hogy az említett delejes rudacska által a sodronnyal körülcavargatott vasdarab is delejessé lesz s ennek következtében a legtöbb említett vaskorongot magához vonzza. A rezgés, melyet a vaskorongon a hanghullámok előidéznek, közöltetik a delejes vasrészekkel; ezeknek delejességét a rezgés majd gyöngíti, majd erősíti; a delejességben végbemenő minden változás a csavarsodronnyban idéző elő villanyfolyamot s ez a táviravezetékben tovább rohan; minthogy pedig a vezeték másik végén, hol az előbbihez tökéletesen hasonló készülék van, a villanyfolyamok hasonlóképp hol erősebb, hol gyengébb delejességben részesülnek: a megdelejezett vasrud az itt is megülő korongot szintén ahoz képest vonzza magához, s az által épen olyan rezgésbe hozza azt, mint a minőben a hangfölvétel készülék korongja volt.

Természetesen találjuk, hogy a roppant gyors haladás, melyet e két tudomány eddig tett, minden velök összefüggésben álló tárgyat vagy tüneményt szinte a csodászerűség tényében tüntet fel s már minden új találmányt elbihetővé tesz.

Csak nemrég találták fel a kettős távirda rendszert, mely szerint a táviradonalonkon egyszerre két, egymást utközben találó üzenetet lehet váltani úgy, hogy a táviró huzal két végén egyszerre adhatnak fel és fogadnak el híreket. De bizonyára még ennél is csodásabb s meglepőbb a most már világszerte hirdett s pár potom forintért megszereshető Bell tanár-féle beszélő távirada, a telephon, mely az emberi valóságos hangot képes üzenetképen tovább szállítani. Az, ki egy üzenetet küld, csak belekiált a készülékbe, mintha valami szócsó nyílásába beszélne, s az, kinek az üzenet szól, fület a készülék másik végéhez illeszt s tisztán hallja, a mit az üzenő beszél, ha mértföldnyi távolságra vannak is egymástól.

Maga a tünemény, melyer a Bell telephonja alapszik, már nem egészen új. Page amerikai természettudós ugyanis még 1837-ben felfedezte, hogy a vasrud megdelejesítése és delejességének hirtelen elvétele bizonyos tünetet idéző elő, melyet el is neveztek „galvanicus zené“-nek. A zene hangja a levegőben bizonyos idő alatt okozott rezgések számától függ. Hogy a hang kivehetővé váljék, ahoz eddig tapasztalat szerent másodpercenként legalább 16 vibráció szükséges. Ha tehát a villanydelejes szerkezetre alkalmazott villanyhatszornál többször megszakítatik, a delejes rud által a légkörrel közölt rezgések előidéznek a „galvanicus zenét.“ A magnetizált vasrud rezgeti meg a levegőt az által, hogy sokszor delejessé válik, s aztán hirtelen elveszti a delejét.

Növekszik a hangok intenzitása az által, ha ezek egy hosszu fémsodronnyon vezetnek,

mely bizonyos mértékig kifejtve elszigetelt huzallal körültekert csigatengelyen fut keresztül.

Ily módon adja ki a küldött hangokat a készülék. A fősuly a korong érzékenységén fekszik.

A mi a találmány használati módját illeti, kétségtelen, hogyha még nagyobb tökélyre vitethetnek, igen sok előnytel dicsekednek. A távirdánál is gyorsabb érintkezési eszközt képezne azért, mert a mondottakat nem betűnként, hanem szavanként adja tovább. Aztán mindenki alkalmazhatja. Gyakorlati használatára továbbá a házi közlekedésben, s az üzleti üzenetváltásokban szinte igen nagy lenne. A gazda a tanyáját is összeköthetné vele, s akár a kávéházból kényelmesen dirigálhatná a cseléséget, hogy kiűn a majorban mit te gyenek...

A találmánnyal Európa minden nevezetesebb fővárosában: London, Páris, Berlin és Bécsben tettek már kísérletet, sőt Amerikában, Bostonban egész hangversenyeket és beszédeket táviratoztak vele Salemben, 18 mértföldnyire; a zene hangjait azonban nagyobb távolságban nem élvezhetni általa, a hangzóság elvész, s kétségkívül vérmes remény lenne egyelőre azt hinni, hogy a világkoncerteket egryidejűleg itt a redout-nagytermében élvezhessük általa. Egyáltalán sok gyengéje van neki, s egyelőre nem annyira praktikus eszköznek, mint csodás kísérletnek nevezhető, mely ki nem zárja inóvel a lehíhetetlenbbnek látszó eredményt.

— Ismerje kiki kötelességét! Azon előfizetőinket, a kik még — helyben és vidéken — akár az első, akár a második évnegyedről lapunkért fizetési hátrányban vannak, tisztelettel kérjük, hogy ebből kötelezettségöknek mielőbb sziveskedjenek eleget tenni. Tisztelettel; a kiadó hivatal.

Gyászlap.

Öngyilkosság. Kolozsvárról részvétellel tudósítanak: Dr. Fleischer Antal jeles vegyész, egyetemi tanár a micap este nyakát botrotvával elmetszvé, meghalt. Oka betegsége volt.

Mi ujság?

* Főiskolánkban tegnapelőtt Nagy Elek a történelem jeles tanára tartott a jelenleg folyó orosz-török háborúnál fogva igen korszerű értekezést az orosz-török viszonyokról. A felolvasás az idő rövidségénél fogva csak a történelmi tények egyszerű regisztrálására szorítkozott, érdekesen ecsetelvén a két nemzet korunkéi fejlődését vagy hanyatlását. — Megemlítettük hogy az utolsó felolvasás pénteken lesz, midőn Békési Gyula a csillagászat köréből tartandó felolvasást. — Ezzel az első ciklus be lesz fejezve.

* Követajvítás. Nem hiába szedi a város a járdáat, — csináltatja is egyremásra kedvező időben a járdákat. Nagy hiba, hogy a piacután rozsol foltozgatja azt, néhol a mint letették a téglát, még nagyobb gödör vált helyén, mert a téglá nem a legjobb anyagból való.

* Hymen. Jancsó Lajos fiatal szürszabó mester, tegnap délután esküdtött örök hűséget helybeli előkelő polgártársunk Németi Sándor kedves leányával. Legyen tartós s boldog a tiszta szerelemből kötött házaset az új pár között!

* Ki lesz vajon a babér? A „Déliab“ által f. év okt. 5-én pályázat hirdettetett egy legalább 4 írott ivre terjedő társadalmi beszélyre (jutalma 7 db. arany). E pályázatra a határidőig (nov. 25.) 11 pályamű küldetett be. A munkák megvizsgáltván, a 10- és 11-ik számú kivételével — melyek kiállításuk és leírásuk következtében a pályázat feltételeinek meg nem feleltek — jelíges levélkék lezárása után a bíráló bizottságnak kiadattak.

* Iparos ifjúsági egylet van alakulóban N.-Váradon, élén K. Nagy Sándor ügyvéd áll. Sikert kívánunk a szép feladat megoldásához.

* Közgyűlés. A helybeli iparos ifjak egylete e hó 26-án karácson másod napján tartandja tisztújító közgyűlését. Óhajtanó lett volna, ha január hóra halasztatnék az, mivel a jelzett nap többféle indokból arra alig lesz kedvező.

* A „Hajdumegyeli Naptár“ most van sajtó alatt. Igen érdekes tartalmu lesz az. Pápai Pál barátunk mai cikke abból mutatványul szolgálhat. Annak idején ismertetjük.

A szerkesztő levélszekrénye.

Budapest. Lassan tudok valamire menni. — Kis-Ujszállás. A „bankoc“-ben is kifáradtok? Ti, a csupa szorgalom! Nem lehetne ott valamikor alkalom az — együtt működésre? — Dr. Tollenak. A lányok megnehezítelnék rád, ha máskor elkésel. — Er-Tarcsa. Köszönöm. Minél többször. — Ambrusnapra. (B.-Böszörmény.)

Hetmeger egyik fele

Kiáltja a füled tele.

Kis feleség áldott szive

Eletélyád údvre vigye.

És a kiest, akárhany van.

Fürdőszón a boldogságban

Kik itt vagyunk, tüdőzőlünk,

Jer el, ha majd — dísznót ölünk.

Szatmári Károly,

felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos.

Főmunkatárs Vadon Sándor.

Előfizet
Az elő

A

L

művelt ke

Ta

vábraira,

hogy e ne

Fe

badelvá

K

nedek

Dengije

gely. Ka

László, H

kár, Kál

kács Em

Gábor, P

Szomb

A

hoz“ cím

E

gyedevre

A

könynyo

M

T

Vad

o

Fesz

a ma —

tisztújítás

ményt, n

mind ez

szerezni

soknál n

adók.

Nem

Hajdumeg

sege első

lobogóján

lomalka

legalka

tessék

lási pont

érdekeit

Igaz

alkalm

nek ed

és pedig

egyik va

érdekebe

szorgalm

vésbé is

Ezen

adatot a

az 1870.

kedése, n

állítását

jelölő

Nem

hogy mi

tőjja, biz

ellenőriz

tők-e az

ben, han

korülirt

nak-e eg

lomás be

tetni kiv

az

A ki

azokkal

iránti ké

esetben

szerinti

meg is f

vésbé tá

séggel sz

* Cikk

törvény szeri

lésnél.